

Stručni rad

STRATEGIJE I DIDAKTIČKI MATERIJALI U INKLUZIJI

Nina Volčanjk, mag. prof. raz. nast. i mag. prof. ink. ped.

OŠ Bojana Iliča Maribor, Maribor, Slovenija

Sažetak

Učitelji se često susreću s tako raznolikim razredima, a često ostajemo bez znanja o tome kako stvoriti pozitivno okruženje uz materijala za učenje, u kojem će se svi učenici, bez obzira na različitost i potrebe, osjećati dobro i prihvaćeno. U svrhu istraživanja, dvije godine pratili smo inkluzivni razred i društvenu klimu u njemu. Svrha istraživanja je također prikazati metode i strategije koje se koriste u inkluzivnoj učionici s ciljem bolje socijalne kohezije i većeg osjećaja pripadnosti pojedinca.

Ključne riječi: inkluzija, društvena klima, strategije, metode

1. Uvod

Prema McMainsu [1] učenici u inkluzivnoj učionici uče više. Učenici s posebnim potrebama postižu više i mogu poboljšati svoje akademske, ali i socijalne vještine kroz inkluzivno obrazovanje. Učenici bez posebnih potreba pokazuju pozitivniji stav prema vršnjacima u inkluzivnoj učionici. Svi učenici uče si međusobno pomagati i pokazati više prihvaćanja i tolerancije kada svi dožive inkluzivno obrazovanje. Da bi učitelji bili učinkoviti, moraju razumjeti razlike među učenicima i imati pozitivan stav prema inkluziji [1]. Inkluzivni učitelji moraju planirati kreativne sate kako bi svi učenici mogli naučiti nešto primjenom ovog pristupa - djeca s posebnim potrebama mogu imati koristi od toga što su sa učenicima bez posebnih potreba, ali s druge strane učenici bez posebnih potreba mogu naučiti toleranciju, prihvaćanje ponašanja i društvena odgovornost [3].

Strategije i metode poučavanja za inkluzivno obrazovanje važne su za uspješnu nastavu i rad s različitim ili heterogenim skupinama. Grupno učenje, poučavanje kognitivnih strategija i strategija ponašanja itd. Posebno su važni za uspješnu nastavu u raznolikoj učionici [2].

2. Metode

Svrha

Svrha istraživanja bila je uvesti nekoliko metoda i didaktičke materijale koje se mogu koristiti u inkluzivnoj učionici s ciljem poboljšanja društvene klime.

Način istraživanja

Za potrebe istraživanja odabrali smo kvalitativnu studiju slučaja i opisnu metodu istraživanja. Studija je provedena tijekom dvije uzastopne školske godine od rujna 2019 do lipnja 2021 godine.

Uzorak

Istraživanje je obuhvatilo uzorak, koji se sastojao od 22 učenika jedne većinske škole u Sloveniji. Svi su učenici pohađali treći, a sljedeće godine četvrti razred osnovne škole. U učionici je bilo 9 djevojčica i 13 dječaka.

Među 22 učenika, 6 je bilo djece s posebnim potrebama među njima su bili dijagnosticiran Aspergerov sindrom, poremećaj pažnje i koncentracije (ADHD), disleksija, govorno jezični poremećaj, skotopični sindrom i manja slavljenika paraliza. Bilo je i 4 učenika koji su bili u procesu identificiranja poteškoća u učenju.

Od 22 učenika u učionici, 4 su imala drugi maternji jezik.

Od 22 učenika, 6 je identificirano kao darovito u pojedinim područjima.

Prikupljanje i analiza podataka

Podaci su se prikupljali tijekom dvije uzastopne školske godine, od rujna 2019 do srpnja 2021. Evaluacija se provodila krajem svakog mjeseca.

3. Rezultati

Korištene strategije i didaktički materijali

S ciljem poboljšanja razredne klime, nastavnik je u obrazovni proces implementirao različite strategije i didaktičke materijale. Neke strategije koje su imale pozitivan utjecaj na društvenu klimu navedene su u nastavku.

- a) Pozdrav: Svaki dan počeo je sa pozdravom. Prije nastave učitelj je pitao svakog učenika, kako je i je li se dogodilo nešto važno što bi želio podijeliti. Svrha ove strategije bila je razvita slušna percepcija, pažnja i koncentracija te dati učenicima osjećaj da su čini i dio grupe.
- b) Redoslijed: Svaki dan prije početka sata učitelj je objašnjavao redoslijed predmeta i prezentirao glavni sadržaj svakog predmeta. Ova strategija je pomogla olakšati organizaciju učenika.
- c) Inovativni nastavni pristupi: Pouke i objašnjenja rijetko su bila frontalna. Učenici su često radili u grupama, a učitelj je promicao suradničko učenje. Pouke su bile multisenzorne, bilo je puno eksperimentalnog rada. Učenje se često odvijalo na podu u učionici ili čak vani sjedeći na jastucima.
- d) Društvene igre: Učenici su svaki tjedan sudjelovali u društvenim igrama. Temeljile su se na trenutnoj klasnoj dinamici i imale su za cilj veće prihvaćanje, razvoj empatije i suradnje. Učitelj i drugi stručnjaci vodili su krugove razgovora u kojima su učenici mogli otvoreno izraziti svoje osjećaje, brige i pitanja o dinamici nastave.
- e) Knjižica ponašanja: Svaki je učenik dobio knjigu u kojoj je nadzirao svoje ponašanje i pomoću smajlija procjenjivao kako se osjeća ovi dan. Učenici su imali priliku razmisliti o svom ponašanju i razgovarati o tome s učiteljem i razrednicama.
- f) Pozitivan odnos: Veliki napredak u dinamici nastave postigao je i pozitivan odnos učitelja prema djeci. Učiteljica je više puta naglašavala „Znam da možeš“. Pozitivno ponašanje je pojačano, a svaki manji napredak je pohvaljen. Ovakav način poučavanja pokazao se učinkovitim. Stručnjaci koji su radili u učionici također su više puta izrazili povjerenje u kognitivne i društvene sposobnosti pojedinaca i grupe u cjelini te su kontinuirano promovirali neovisnost učenika.

Tijekom školskih godina korištena je ogromna količina didaktičkog materijala. Didaktički materijali podijeljeni su u dvije skupine. Prva skupina su didaktički materijali za individualnu uporabu. Oni su bili usmjereni na smanjenje deficita u pojedinim područjima, a uživali su uglavnom učenici s posebnim potrebama s većim poteškoćama u području samoregulacije ponašanja, organizacije itd. Druga skupina didaktičkih materijala bila je namijenjena cijeloj učionici i bila je namijenjena poboljšanje društvene klime i izgradnja pozitivnih odnosa.

Prvo ćemo opisati neke od didaktičkih materijala za osobnu uporabu.

- a) Dodatni stol: Dodatni stol pored svog stola je bio za lakšu organizaciju i urednost radne površine.
- b) Držać za čitanje: Učenici sa teškoćama u čitanju imali su držać za čitanje sa kojim su lakše čitali i organizirali svoju radno površinu.
- c) Klasifikacija boja: Učitelj je obojao hrbat svake bilježnice. Sve bilježnice određenog predmeta bile su određene boje (npr. matematika - žuta).
- d) Jastuk: Jastuk za ravnotežu koji je bio stavljen na sjedalo, omogućavajući učenicom da se lakše koncentriraju.

Drugo, korišteni su neki didaktički materijali namijenjeni cijeloj učionici.

- a) Vizualni raspored: Jedan od najvažnijih je vizualni raspored koji sadrži slike i skraćenice školskog predmeta. Lekcije su bile raspoređene prema rasporedu s trakom za zatvaranje i stoga su se mogle ukloniti i zamijeniti. Time je učitelj osigurao da učenici znaju koliko će sati još imati.
- b) Kutija za opuštanje: Kad je učenicima bilo potrebno opuštanje, odvratanje pozornosti od frustracije ili nagrada za željeno ponašanje, mogli su izabrati gadget iz kutije. Kutija je sadržavala kinetički pijesak, kompresijsku kuglu, lopticu za masažu, plastelin, ploču za brisanje, bočicu za otpuštanje, stranice za bojanje s umirujućim uzorcima itd.
- c) Kutak za opuštanje: Također je važno spomenuti kutak za opuštanje, gdje su učenici imali jastuk, deku i pješčani sat. Često se koristio kao prostor za druženje, prostor za razmišljanje u slučaju neželjenog ponašanja ili prostor za povlačenje u slučaju nasilnog ponašanja. Učenici koji su imali poteškoća u održavanju pozornosti na satu koristili su kutak za opuštanje nekoliko puta kao kratkoročni prostor za povlačenje i kasnije nastavak rada.
- d) Plakat: Za djevojke su dva plakata utjecala na poboljšanje međuljudskih odnosa. Izjave „ja kažem“ pokazale su se vrlo učinkovitima. U slučaju neslaganja među njima, mogli su izraziti svoje osjećaje ili opisati sukob na nekonfliktna način (ne sviđa mi se što..., osjećam se ovako..., sljedeći put želim...). Razina neslaganja i neželjenog ponašanja značajno su se smanjili.

4. Rasprava i zaključci

Osim prijenosa znanja, korišteno je bilo nekoliko metoda i didaktičkih materijala koje su potaknuli jednakost i prihvaćanje učenika bez posebnih potreba i onih s posebnim potrebama. Neke strategije i didaktički materijali imali su vrlo dobar učinak na napredak pojedinaca, a prije svega na klimu u učionici.

Za učitelje i druge stručnjake poučavanje u inkluzivnoj učionici može biti veliki izazov. Kako će to biti učinjeno ovisi uglavnom o učiteljevoj fleksibilnosti, spremnosti da pomogne, prilagodi se i izađe iz okvira svoje redovne nastave. I iznad svega, uspjeh u razredu i individualni napredak ovise uglavnom o učiteljevom prihvaćanju učenika s posebnim potrebama i sklonosti uključivanju.

Međutim, pozitivna društvena klima u razredu često se ne događa jer se učitelji često suočavaju s nedostatnom neprofesionalnom osposobljenošću za rad s djecom s posebnim potrebama i za rad u inkluzivnim učionicama.

To znači da je potrebno obnoviti nastavne programe i uskladiti ih s inkluzivnim pristupom, jer učitelj mora steći potrebno znanje za rad u raznolikoj učionici kako bi postao inkluzivan. Učitelj mora biti osposobljen za uključivanje.

5. Literatura

[1.] McMains, L. D. (2021). Inclusive Education: *What it means, proven strategies, and a case study* <https://education.cu-portland.edu/blog/classroom-resources/inclusive-education/>

[2.] Mitchell, D. (2018). *The ecology of inclusive education*. London: Routledge.

[3.] Wentzel, K. R. (2003). School adjustment. In W. M. Reynolds and G. E. Miller. *Handbook of psychology: Vol. 7. Educational psychology* (page 235-258). New York, NY, USA: John Willey and Sons.